

Madarak éneke

A kilencven éve, 1908-ban született Olivier Messiaen utolsó, 1984-ben írott nagy orgonaciklusa, az *Oltáriszentség könyve*, a katolikus keresztény tanítás eme nagy misztériumán elmélkedik. Jelentős alkotók utolsó műveit hajlamosak vagyunk testamentumuknak tekinteni. A *Livre du Saint Sacrement* nemcsak a zeneszerző, hanem a gondolkodó Messiaennak is végrendelete.

Noha századunk második felének igen sok meghatározó komponista-egyénisége is a párizsi Conservatoire zeneelmélet-, analízis- és zeneszerzés-professzorának tanítványai közé tartozik, Messiaen mégis magányos, besorolhatatlan, és zenéje fő sajátosságait, hang- és ritmusrendszerét illetően utánozhatatlan alkotó. Tanítványai olyan területen folytatták kezdeményezéseit, ahonnan mesterük, ugyan döntő lépés után, visszahúzódott: ő indította el a dodekafon technika kiterjesztését jelentő szerializmust.

Ugyanakkor Messiaen hosszú évtizedeken keresztül a párizsi Szentháromság-templom orgonása, az eszázadi katolicizmus egyik legjelentősebb alkotója. Aki a katolicizmustól az esztétikum új lehetőségei kutatásának vagy az Európán kívüli kultúrák becsületos megismerésének elutasítását várja el, éppúgy nem érti Messiaent, mint ha valaki nem tudja összhangba hozni a zenei avantgarde vagy a távoli kultúrák iránti őszinte és folyamatos érdeklődést a magától értődő és végig megtartott hittel.

Megőrző és befogadó szellemi magatartásával Messiaen egy lehetséges utat mutatott a századvégi európai értelmiségnek — mint aki nem szédült bele, múltó divatot követve, a félig vagy még úgy sem ismert egzotikumba. Ahogy a korakeresztény gondolkodóknak föl kellett dolgozniuk, hogy megőrizhessék, az antik pogány kultúra legjobb örökségét, ma összezsugorodott földünkön meg kell ismernünk és szervesen kultúránkba kell építenünk a még létező ősi és egyre kevésbé távoli, s ezért sebezhető civilizációk értékeit.

Kevésbé következetes elmékben mindezen hatások csak zavaros egyvelegbe vegyülnek össze. Ahogy Messiaen gondolkodásában, éppúgy stílusában is szélsőségesen különböző elemek alkotnak szerves egységet: saját skáláinak jellegzetes akkordfűzései vagy a szeriális technika, a francia orgonista improvizációs gyakorlatából eredő, lebegő forma s a számsorok permutációja szerint való építkezés, egyszerűlamú, gregorián idézetek és alig elviselhető hangviharok, az ógörög ódák, kardalok és az indiai zene ritmusképletei, időtlennek tűnő lassú szakaszok és alig követhetően gyors madártrillák, francia és keleti madárhangok, perui indián legendák galambjai — az *Oltáriszentség* könyvében a kottába a tudós ornitológus pontosságával bejegyzett francia, izraeli, egyiptomi és iráni, keresztény, zsidó, muszlim és párszi madarak: fülemüle, szürke bülbül, egyiptomi nádiposzáta, déli geze, fehértrorkú iránia.

Úgy tudjuk, vannak, akik értenek a madarak nyelvén. Egyesek harc útján jutnak a különleges adományhoz, a szentek, mint Ferenc, önmagukat győzik le, Siegfried a sárkányvért ízlelte meg. Mások hangszereikkel beszélnek a madarakhoz. Messiaen a keresztény Orpheuszok közül való.

Déri Balázs